

*Швагер Ю.І.**

ВІЙСЬКОВО-ПОЛІТИЧНА СКЛАДОВА МИРОТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ РОСІЇ НА ПОСТРАДЯНСЬКОМУ ПРОСТОРИ У 1990-ТІ РОКИ

По суті, ще на військовій стадії конфліктів у країнах – колишніх радянських республіках одним із центральних питань діяльності Росії із пошуків їх урегулювання (поряд зі сприянням припиненню вогню) було питання механізмів спостереження, контролю за його дотриманням суб'єктами конфліктів. У системі «гарантій невідновлення бойових дій», наприклад, розміщення сил із підтримання миру розглядалося як «основоположний захід» зі «стабілізації становища» та «зовнішньої підтримки політичного процесу» на шляху повномасштабного врегулювання.

На багатосторонньому міжнародному рівні (у межах ООН, НБСЄ/ОБСЄ) Москва підтримувала рішення про направлення до районів конфліктів місій спостерігачів, брала безпосередню участь у їх діяльності. Разом із тим, на етапі імплементації положень Угоди про принципи врегулювання грузино-осетинського конфлікту (24.06.1992 р.), Угоди про принципи мирного врегулювання збройного конфлікту у Придністровському регіоні Республіки Молдова (21.07.1992 р.), Угоди про припиненню вогню і роз'єднання сил у зоні грузино-абхазького конфлікту (14.05.1994 р.) Росія була представлена достатньо чисельними військовими контингентами.

Серед завдань, які відповідно до положень установчих документів, належало виконувати російським військовим у складі миротворчих сил більшість була традиційними для міжнародної практики проведення операцій із підтримання миру [3 - 5]. Згода ж від суб'єктів конфліктів на розміщення миротворчого контингенту не мала одностороннього характеру. Поряд із цим, чи не кожна із операцій на пострадянському просторі за участю російських військових мала низку компонентів, рис, у більшості непригаманних ані для світової практики миротворчої діяльності, ані для декларованих Москвою поглядів, підходів щодо проведення такого роду заходів на інших політико-географічних напрямках. Йдеться, перш за все, про відступи у питаннях принципів, правового забезпечення та організаційно-структурних, інституціональних пріоритетів процедури підготовки операцій, представництва й системи політичного керівництва, контролю за ходом їх здійснення. У разі, якщо у ході аналізу зважати передовсім на присутність терміну «миротворчі сили» у документах щодо заснування, а не на сукупність функцій, завдань, які належало виконувати військовим на етапах проведення операції, то у випадку Таджикистану також мова може йти про відмінності у застосуванні «військово-силового компоненту». Ідея наділення миротворчого контингенту правом застосовувати жорсткі силові заходи у відповідь на порушення домовленостей про перемир'я мала прихильників серед представників органів зовнішніх зносин і у поширенні на інші райони військово-політичних конфліктів на теренах колишнього СРСР [1; 2; 6]. Проте у положеннях документів, якими були засновані операції у районах грузино-осетинського, придністровського, грузино-абхазького конфліктів у жодному випадку не було зафіксовано функціонального розмивання між підтри-

* здобувач кафедри міжнародних відносин та зовнішньої політики Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Науковий керівник: проф. Коппель О.А.

манням миру і примусом до миру, між миротворчими операціями і діями, прийнятними швидше у межах системи колективної оборони [3 - 5].

За впливу сукупності різних за походженням, характером чинників та умов на процес ухвалення і реалізації зовнішньополітичних рішень у галузі безпеки на теренах колишнього СРСР, такі «відступи» російської сторони від пріоритетів світової практики підготовки, проведення операцій з підтримання миру, були, великою мірою, невідворотними. Йдеться, перш за все, про «історичний фактор» та умови, що уповільнювали відмову офіційної Москви від стереотипів минулого у підходах до проблем на території донедавна єдиної союзної держави; про відсутність у Російській Федерації досвіду не лише участі у заходах миротворчого характеру, а й власне відносин, зокрема із Азербайджаном, Грузією, Молдовою, Таджикистаном, на міждержавному рівні.

Таким чином, на етапах пошуку рішення питань підтримання миру у районах конфліктів на пострадянському просторі Росія відходила від принципів, підходів, що домінували у світовій практиці до початку 1990-х років. Однак у оцінках військово-політичної складової миротворчих зусиль будь-якої держави, в тому числі й Росії на пострадянському просторі, з точки зору автора, мають братися до уваги, в першу чергу, конкретні результати у справі сприяння наближенню урегулювання конфліктів. У цьому відношенні протягом 1990-х років зусиллями, головним чином, російських військових забезпечувалося виконання завдань із роз'єднання, зі створення зон безпеки, зі спостереження та контролю за дотриманням суб'єктами конфліктів зобов'язань військового характеру відповідно до чинних на той час домовленостей і угод. У ставленні ж до згаданих вище особливостей політико-правового та процедурного характеру російської діяльності із підтримання миру на теренах СРСР варто зважати, по-перше, на те, що у жодному випадку протягом 1990-х років вони «не зачіпали» імперативних норм загального міжнародного права; по-друге, на факт відсутності у випадку згаданих «відступів» такої риси як винятковість, зважаючи на тенденції у світовій практиці звернення до заходів миротворчого характеру від початку 1990-х років, на зміни у концепції миротворчої діяльності як напрямку міжнародної політики.

Посилання

1. Грачев П. Только санкции к воюющим сторонам смогут остановить конфликт в Абхазии // Красная звезда. 1993. 21 сентября.
2. Жилин Г. Решительно, жестко и без промедления должны действовать миротворческие силы // Военный вестник. 1993. № 9. с.17 – 19.
3. Соглашение о прекращении огня и разъединении сил в Абхазии // Совет Безопасности ООН. Официальные отчеты. 49-й год Дополнение за апрель, май, июнь 1994 года. Нью-Йорк. 1998. с. 215 - 216.
4. Соглашение о принципах мирного урегулирования вооруженного конфликта в Приднестровской регионе Республики Молдова // Дипломатический вестник. 1992. № 15/16. с.34 - 36.
5. Соглашение о принципах урегулирования грузино-осетинского конфликта // Российская газета. 1992. 27 июня.
6. Шаповалов А. Приволжцы примеряют «голубые каски» // Военный вестник. 1993. № 4. с. 2 – 5.